

مکتبہ نوری

تالیف

سید محمد باقر نجفی

جلد دوم

- سرشناسه : نجفی، محمدباقر، ۱۳۲۵-۱۳۸۱.
- عنوان و نام پدیدآور : مدینه شناسی / تألیف محمدباقر نجفی
- مشخصات نشر : تهران: نشر مشعر، ۱۳۸۶.
- مشخصات ظاهری : ۴۰۰ ص.
- شابک : دوره: ۴-۰۴۴-۵۴۰-۹۶۴-۹۷۸؛ ج. ۱: ۰۴۲-۵۴۰-۹۶۴-۹۷۸؛ ج. ۲: ۰۴۳-۵۴۰-۹۶۴-۹۷۸؛ ج. ۳: ۰۳-۸۵۶-۵۴۰-۹۶۴-۹۷۸.
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا.
- یادداشت : چاپ قبلی: سفارت جمهوری اسلامی ایران (بن).
- یادداشت : ج. ۳ (چاپ اول: ۱۳۹۸) (فیپا)
- یادداشت : کتابنامه.
- موضوع : زیارتگاههای اسلامی - عربستان سعودی - مدینه
- موضوع : Islamic shrines -- Saudi Arabia -- Medina
- موضوع : مدینه (عربستان سعودی)
- موضوع : Medina (Saudi Arabia)
- رده بندی کنگره : ۵۳۳۱ ن/۴۳/۵۴۰
- رده بندی دیویی : ۹۵۳/۸
- شماره کتابشناسی ملی : ۷۲۷۱۵۰۱

مدینه شناسی

(جلد سوم)

تألیف:	محمدباقر نجفی
تدوین:	پژوهشکده حج و زیارت
ناشر:	مؤسسه فرهنگی هنری مشعر
نوبت چاپ:	اول - تابستان ۱۳۹۸
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
بها:	۳۸۰,۰۰۰ ریال

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۸۵۶-۳

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۸۵۶-۳

پایگاه اطلاع رسانی پژوهشکده حج و زیارت:

<http://hzrc.ac.ir>

فهرست

۹	دیباچه
۱۱	پیشگفتار
۱۲	حیرت هجرت
۱۳	روش پژوهش
۱۶	شیوه بیان
۱۷	موضوع پژوهش

کتاب ششم: به سوی هدایت

فصل اول: پیمان عقبه

۲۱	الف: جهانی کردن، هدف هجرت
۲۵	۱ / الف: دعوت از همه مردم، از هر مکان یا قبیله‌ای که به مکه می‌آمدند
۲۹	۲ / الف: دعوت از اوسیان و خزرجیان
۳۴	۲-۱ / الف: یثرب در آتش کین
۳۸	۲-۲ / الف: نخستین گفت‌وگو در عقبه و بازنگری اسناد

- ۲-۳ / الف: دومین گفت‌وگو در عقبه، بازنگری اسناد ۵۳
- ۲-۴ / الف: شرکت کنندگان در دیدار عقبه ۷۳
- ب: مکان عقبه، واژه و موقعیت جغرافیایی ۷۸
- ۱ / ب: موقعیت تاریخی بنای مسجد البیعه ۸۸
- ۲ / ب: موقعیت کنونی مسجد البیعه ۹۱
- ۳ / ب: بنای مسجد البیعه ۹۳

فصل سوم: از عقبه تا ثور

- الف: شرح هجرت و گذار از موانع مکه ۹۹
- ب: دارالندوه در مسیر هجرت ۱۰۹
- پ: خانه پیامبر در مسیر هجرت ۱۲۵
- ت: خانه ابوبکر در مسیر هجرت ۱۳۴
- ث: آثار و موقعیت تاریخی ۱۴۳
- ۱ / ث: دارالندوه، بنا و موقعیت ۱۴۳
- ۲ / ث: خانه پیامبر، بنا و موقعیت آن در مکه ۱۵۸
- ۱-۲ / ث: موقعیت دینی و تاریخی خانه ۱۵۸
- ۲-۲ / ث: مکان آن در مکه ۱۶۲
- ۲-۳ / ث: نشانی و موقعیت آن در مکه ۱۷۴
- ۳ / ث: خانه ابوبکر، بنا و موقعیت آن در مکه ۱۸۷

فصل سوم: غار ثور

- الف: کوه ثور، واژه و جغرافیای تاریخی ۲۰۱
- ب: غار ثور، پنهانگاه یا عبادتگاه ۲۱۴
- اسناد تاریخی پایه دوم ۲۲۵

- ۲۳۴ ابهام اول: آیه «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ»
- ۲۴۶ ابهام دوم: پوشش دهانه غار
- ۲۵۲ ابهام سوم: آیات اخراج در قرآن
- ۲۵۵ موضوع ۱ / ابهام تناقص بین آیه و تاریخ
- ۲۵۶ موضوع ۲ / ابهام تناقص بین دو آیه
- ۲۶۰ پ: موقعیت جغرافیایی کوه ثور، غار ثور

فصل چهارم: ... تا پایین عسفان

- ۲۸۷ مرّ الظهران
- ۲۸۹ شرق کوه‌های 'الخشاش'
- ۲۸۹ کراع الغمیم
- ۲۹۳ اسفل مکه
- ۲۹۴ علی الساحل
- ۳۰۶ وادی عُرنه
- ۳۰۶ اسفل عسفان

فصل پنجم: تا قدید

- ۳۱۵ اسفل أمج
- ۳۱۷ دف
- ۳۲۲ قَدِيد

فصل ششم: تا وادی القاحه

- ۳۵۶ جُحْفَه
- ۳۵۷ وادی خَرَار، غدیر خم؟!
- ۳۵۷ نَبِيَّةُ الْمَرَّة

- ۳۶۳ لَقْف
- ۳۶۴ وادی لقف کجاست؟
- ۳۶۷ مَدْلِجَة لَقْف
- ۳۶۸ مَدْلِجَة مَجَاح
- ۳۶۹ مَرْجِح مَجَاح
- ۳۶۹ ذی العصوين
- ۳۷۰ ذی کُشد
- ۳۷۱ الجداحه
- ۳۷۲ الأُخ
- ۳۷۲ مَدْلِجَة بَغْمَن
- ۳۷۳ العبايد، وادی قحاة.

فصل هفتم: ... تا قبا

- ۳۸۹ العَرَج
- ۳۹۰ ثنية العائر
- ۳۹۲ وادی رُثم

دیباچه

مرحوم سید محمدباقر نجفی نرسنده و پژوهشگری فرهیخته بود و آثار متنوعی در موضوعات مختلف علوم اسلامی از خود به جا گذاشت. اما میان این آثار، کتاب مدینه‌شناسی ایشان درخشش خاصی دارد؛ زیرا وی با عشق به پیامبر صلی الله علیه و آله نزدیک به بیست سال در بیابان‌ها و کوه‌ها و دره‌های حجاز، با تسلط رنج‌ها و سختی‌های فراوان، به منظور کشف حقایق تاریخ اسلام و احیای آثار باستانی به رسول خدا صلی الله علیه و آله کوشید این اثر را به سامان برساند.

مرحوم نجفی از معدود پژوهشگرانی بود که تنها به مطالعه و کتابخانه‌ای و گزارش‌های تاریخ‌نویسان بسنده نمی‌کرد؛ بلکه با انجام تحقیقات میدانی فراوان و پیمودن مسیر هجرت پیامبر صلی الله علیه و آله می‌کوشید حقایق تاریخی را با مناسبات جغرافیایی کنونی پیوند دهد و بدین ترتیب اثری ماندگار از خود به یادگار بگذارد.

مرحوم نجفی دو جلد نخست مدینه‌شناسی را در زمان حیات خود در ایران، در کلن آلمان منتشر کرد؛ سپس مرکز تحقیقات حج و نشر مشعر این دو جلد را منتشر کردند. مرحوم مؤلف همچنین جلد سوم همین کتاب را به صورت حروفچینی شده آماده کرده

بود که دست اجل فرصت سامان‌دهی و انتشار نهایی آن را به وی نداد. با توجه به اینکه آرشیو آثار و عکس‌های آن مرحوم در مرکز اسناد وزارت امور خارجه نگهداری می‌شود، پژوهشکده حج و زیارت پس از توافق با آن مرکز، به آماده‌سازی و انتشار جلد سوم مدینه‌شناسی، بر اساس نسخه حروفچینی شده مؤلف، اقدام کرد.

مرحوم مؤلف در جاهای مختلف کتابش، زیرنویس‌هایی برای درج عکس‌ها یا نقشه‌هایش ثبت کرده بود؛ اما بیشترین عکس‌ها چندان قابل تشخیص نبود که برای کدام منطقه جغرافیایی یا کدام زیرنویس است. با توجه به اینکه بیشتر این عکس‌ها متعلق به مکان‌ها و دشت‌ها و عوارض جغرافیایی عربستان، در حد فاصل مکه و مدینه، بود و امکان تطبیق و ستایش آسانی آنها با موقعیت‌های جغرافیایی یاد شده در متن کتاب نبود، قرار شد برای حفظ حرمت و تحقق اراده مؤلف در استفاده از تصویرها، این عکس‌ها بدون زیرنویس در انتهای فصل‌های کتاب بیاید.

همچنین بیشتر نقشه‌هایی که نویسنده مرحوم در زیرنویس‌های خود به آنها اشاره کرده بود، میان اسناد و دست‌نوشته‌ها، نشان یافت نشد. البته شماری از نقشه‌ها و تصاویری که خود مرحوم برای استفاده از آنها به رایج چاپی دیگر اشاره کرده بود، با تلاش پژوهشگران پژوهشکده حج‌شناسی و استخراج شد اما با این حال جای بسیاری از نقشه‌های جغرافیایی موقعیت‌های مسیر هجرت نیز، که با جستجوی فراوان در میان مجموعه شخصی آن مرحوم در مرکز اسناد وزارت خارجه به دست نیامد، خالی ماند.

پژوهشکده حج و زیارت مفتخر است که جلد سوم مدینه‌شناسی را که از معدود آثار علمی مفصل و ارزشمند درباره مسیر هجرت پیامبر ﷺ بر مبنای تحقیقات میدانی و کتابخانه‌ای است، به جامعه علمی و فرهنگی و علاقه‌مندان به تاریخ و سیره خاتم انبیای الهی عرضه کند. امید است که این تلاش مورد قبول و رضایت حضرت باری تعالی و پیامبر گرامی اسلام ﷺ و شادی روح مؤلف آن قرار گیرد.

پژوهشکده حج و زیارت